

Canvi lexicosemàntic: *salpuscar* 'esquitar' i variants, un petit enigma

Lexico-semantic change: *salpuscar* 'to splash' and variants, a small enigma

JOSEP MARTINES
josep.martines@ua.es

Universitat d'Alacant

Resum: Aquest article mostra quin degué ser l'origen del verb *salpuscar* i la variant *salbuscar*, sinònim de l'actual *esquitar* o *esquitxar*. Subratlla les possibilitats que ofereixen els corpus textuais digitals i la necessitat de tenir present l'estudi contrastiu de llengües (especialment d'atendre l'occità) i la història de la cultura quan es fa semàntica i lexicologia diacròniques del català. Així mateix, s'hi apliquen nocions bàsiques de la semàntica cognitiva en l'estudi del canvi lingüístic.

Paraules clau: semàntica i lexicologia diacròniques, etimologia, canvi semàntic en català, *salpuscar*, semàntica cognitiva.

Abstract: This article shows what must have been the origin of the Catalan verb *salpuscar* and its variant *salbuscar*, synonym of the current verb *esquitar* or *esquitxar* ('to splash'). It highlights the possibilities offered by digital textual corpora and the need to bear in mind the contrastive study of languages (especially when it comes to Occitan) and the cultural history when diachronic semantics and lexicology of Catalan are done. Likewise, basic notions of cognitive semantics are applied in the study of linguistic change.

Keywords: diachronic semantics and lexicology, etymology, semantic change in catalan, *salpuscar*, cognitive semantics.

* Aquest estudi s'ha dut a terme dins l'Institut Superior d'Investigació Cooperativa IVITRA [ISIC-IVITRA] de la Generalitat Valenciana (Programa de la Generalitat Valenciana per a la Constitució i Acreditació d'Instituts Superiors d'Investigació Cooperativa d'Excel·lència [Ref. ISIC/012/042]), i dins el marc dels projectes de recerca següents: «Gramàtica del Català Modern (1601-1834)» (MINECO, Ref. FFI2012-37103); «Continuación de la Gramàtica del Catalán Moderno (1601-1834)» (FFI2015-69694-P (MINECO/FEDER)); «Constitució d'un corpus textual per a una gramàtica del català modern (Gcm) (i III)» (IEC, Ref. PRO2018-S04-MARTINES); Digicotracam (Programa PROMETEU per a Grups d'Investigació en I+D d'Excel·lència, Generalitat Valenciana [Ref.: PROMETEOII-2014-018], finançat per FEDER de la UE; Grup d'Investigació en Tecnologia Educativa en Història de la Cultura, Diacronia lingüística i Traducció (Universitat d'Alacant [Ref. GITE-09009-UA]); i el Grup d'Investigació Ref. VIGROB-125.

Agraesc al professor Antoni Biosca i Bas (UA) l'ajuda, una vegada més, amb els textos llatins.

DATA PRESENTACIÓ: 14/11/2018 ACCEPTACIÓ: 30/11/2018 · PUBLICACIÓ: 20/12/2018

1. Introducció

Arribar a descriure com s’han expressat els conceptes que cada cultura ha tingut la necessitat de bastir al llarg del temps és, en essència, l’objectiu de la semàntica i la lexicologia diacròniques. Paraules com ara *aixada*, *destral*, *finestra*, *fogassa*, *home*, *manar*, *matí* (o les variants *maití*, *maitín*, *matín*), *menjar*, *nit* (o *nuit*) o *taula* es poden atestar ja des dels primers textos en català o en un llatí molt romanitzat (segles X-XI) i han romàs en l’ús de cada dia; a més, han servit des de llavors per a designar conceptes que s’han mantingut, potser amb algun lleu matís, en el nostre repertori cultural. Les coses, però, no han anat sempre així ni han resultat de la mateixa manera per a tots els mots ni per a tots els conceptes: hi ha hagut vocables que en una determinada època han caigut en desuetud o que, tot i continuar vius, han pres significats nous, més d’una volta molt diferents dels anteriors; així mateix, s’han generat conceptes per als quals ha calgut generar denominacions noves o prendre-les d’altres llengües (Martines, *en premsa*).

La lectura dels *Sermons* de Sant Vicent Ferrer ens va posar fa uns mesos davant un mot que ja havia resultat un enigma a Joan Fuster (1955): *salbuscar*.¹ L’excel·lent *Vocabulari de Sant Vicent Ferrer* de Gret Schib (1977: 134)² arreplega les dues ocurrencies del mot en els textos del sant valencià (cf. *infra* (14) i (15)) i les definia amb els sinònims ‘esquitjar’ (la primera) i ‘salpicar’ (la segona). Si el mot pot resultar enigmàtic, encara ho pot semblar més l’etimologia que proposen els també excel·lents *DECH* i *DECat* (cf. § 2). Els enigmes solen tenir la virtut d’estimular la recerca, encara que no arriben a ser resolts.

Aquesta paraula, *salbuscar*, i el petit sistema lèxic i semàntic al qual hem pogut esbrinar que pertany ens ha posat davant un fet: allò que ara s’expressa en català amb *esquitar* o *esquitjar* (i variants) es deia en altres èpoques amb mots ara ja (quasi) oblidats. Potser de manera semblant com el verb *eixir* ha retrocedit davant l’intensiu *sortir* en una part molt important del domini lingüístic, *esquitar*, *-itjar* ha fet retrocedir el verb *salbucar* i el probablement originari ⁺*salpuscar*³ i també els sinònims *salpicar* (o *salpiscar*). Recordem que *esquitar* volia dir, més tost, ‘saltar o brollar amb violència un líquid’ (*DECat*, s.v. *esquitjar*); cf. precisament en els *Sermons*: «En una terra havia una aygua, que ara isquere tota suau, adés exie tan fort que *squitave* tro al cel, a vejares d’om» (Sant Vicent Ferrer, *Sermons*, vol. II, p. 56).

1 Escrivia Joan Fuster a Antoni Comas l’any 1955: «Com que sé que tens una certa intimitat amb el català antic, volia fer-te unes consultes sobre tres o quatre mots, i fins ara no m’he resignat a considerar-los insolubles pel meu compte. No sé si et vaig dir que estava fent una petita antologia de sant Vicent Ferrer. La tinc acabada, i ja l’han revisada els senyors Casacuberta i Aramon. Però, tot i ésser aquests bons hòmens uns especialistes en la matèria, no m’han sabut donar raó dels quatre mots en qüestió. Són: “estirassar”, “salbuscar”, “marbe” i “mal de caure”. En uns paperets a part te’n copie les frases senceres. ¿Seràs tan amable de veure si tu, o algun d’aquests romanistes que tens a la teua disposició, me’n podeu donar alguna pista?» (Joan Fuster, «Correspondència inèdita», 2002: 168)

2 El *Diccionari dels Sermons de Sant Vicent Ferrer* que enllesteix Jordi Colomina serà una gran aportació al coneixement del català del sant valencià i, d’una manera particular, al lèxic bàsic i corrent medieval.

3 Marquem amb el signe + els mots no enregistrats ni en el *DCVB* ni en el *DECat*.

En aquest article ens ocupem només de *salbuscar* i ⁺*salpuscar*. I per fer-ho hem recorregut als corpus textuais digitalitzats antics i contemporanis, a despullaments documentals propis de la xarxa i manuals, a la geolingüística, a la lingüística comparada i a alguna noció útil de la semàntica diacrònica d’orientació cognitiva.

2. *Salpuscar* en català: les dades documentals

§ 1. El *DECH* considerava el castellà *salpicado*, atestat a la darrerria del segle XVI (*Vocabulario*, Cristóbal de las Casas, 1570 [1591]),⁴ el punt de partida per a *salpicar*, verb que documentava per primera volta en aquella mateixa font.⁵ Hi veia un compost de *sal* i *picado*, «comparando lo salpicado con los pequeños grumos de sal que se quedan adheridas a un superficie espolvoreada con esta sustancia» (s. v. *sal*, 132a: 12). El mateix diccionari en la nota 10, *a*) atès que *salpicar* degué dir-se abans en català –si més no, n’adduïa referència des del segle XV i potser ja en Eiximenis (s. XIV)–, i *b*) atès l’hàpax *salbuscar* dels *Sermons* (vol. I) de Sant Vicent Ferrer (cf. *infra* (14)), suggeria una via explicativa nova: la possibilitat d’un derivat del gòtic *SALBÖN* ‘untar’ «modificado diversamente en castellano y en catalán, por etimología popular» (p. 133b: 10-13). Hi faria costat l’eivissenc *salpiscar* (*DCVB*), que el duia a suggerir un derivat gòtic **SALBISKÖN*, «con influjo de *buscar* en unos lugares, *piçcar* en otros y, en castellano, de *picar*».

El *DECH* mateix, sense rebutjar-la, qualificava la proposta com a insegura perquè l’etimologia de *salpicado* fonamentada en la idea de ‘picado de sal’ «està lejos de ser inverosímil, pero también lejos de ser evidente» (!); de fet, adduïa el francès *saupiquet* ‘especie de salpicón’ (> rossellonès *salpiquet*), ja documentat des del segle XIV i encara no ben explicat. A més a més, aportava a favor d’aquesta via explicativa nova, el menorquí *salpruig* i el mallorquí *salpluig*, que feia equivalents del francès *embrun* [‘esquits d’aigua de la mar’] i del català *ximecs* ‘salpicaduras pulverizadas de agua de mar’, i el verb *salpruixcar* o *salprujar* ‘pulverizar así’ (*DCVB*), també menorquí; suggeria que aquests i l’eivissenc *selpús* ‘llovizna’ podrien ser «deformación por etimología popular del supuesto **SALBISKÖN*», més que no pas derivats d’un llatí *SALIS PLUVIA*.

Aquesta nota 10 del *DECH* (s.v. *sal*), com veiem, de molt d’interès, es cloïa amb el reconeixement que les possibilitats d’ambdues etimologies per a explicar *salpicar* (és a dir, compost amb *sal* + *picar* o alteració popular d’un derivat del suposat gòtic **SALBISKÖN*) «están bastante equilibradas»; Coromines confessava en primera persona: «creo que hay que tener la cuestión en estudio». I acabava obrint encara una tercera via etimològica: «[...] aunque no se puede prescindir tampoco de la posibilidad de que la derivación en *-iscar* se hiciera sola en romance antiguo, cf. *TURBISCARE*, s.v. *TORVISCO*; cat.<alán> *ploviscar*, *neviscar*, *enamoriscar*, etc.; cast.<ellano> **pedriscar* (judeosp.<añol> *pedriscado*, cast. *pedrisco*), *liscar*, *ventiscar*.

4 Concretament: *salpicado* ‘chiaffato, schizzato’, *salpicado de agua* ‘goccialato’, *schizzato* ‘salpicado’.

5 Concretament: *chiaffare* ‘manchar, salpicar’, *salpicar* ‘chiaffare, inzaccherare, schizzare’, *schizzare* ‘salpicar’.

Pocs anys després, el *DECat* (s. v. *sal*, 612a: 14 i s.) eixampla la documentació del tipus *salpicar* en català i, parcialment, en espanyol, en occità i en francès. I ja dins el text de l'article, és a dir i és cosa a remarcar, sense desplaçar-la a una nota, reprèn pràcticament amb els mateixos termes la via que havia obert amb el *salbuscar* de Sant Vicent Ferrer i proposa també ací que pugui venir d'un suposat gòtic *SALBISKON (hi afegeix ara «potser també -USKON»), de la família germànica de SALBŌN ‘untar’, proposta que qualifica com a «hipòtesi, però també possible» (p. 612b: 28). Insisteix que «en uns llocs hi hauria assimilació a *buscar*; en altres, a *picar*; i en altres, assimilació una mica a tots dos, o bé a *pisicar* (/ *pešigar*)» (p. 612b: 30). Als materials vius aportats en el *DECH* (cf. *supra*), hi afegeix *salpusc* ‘llovizna’, arrellegat a Eivissa per Aina Moll (1957: 355); cf. *salpús* o *salpusc* ‘m. Plugina, gotellada molt fina; cast. *llovizna*’ (Eivissa) del *DCVB*. No tanca l'espai dedicat *salpicar* i *salbuscar* amb la proposta alternativa final sobre un sufix *-iscar* que, com hem ressenyat en el paràgraf anterior, cloïa la nota del *DECH* (s.v. *sal*, n. 10); hem de suposar que la descarta.

§ 2. La recerca documental i el contrast de llengües poden obrir altres camins qui sap si menys incerts i dubtosos, si ens és llegut d'extrafer els versos d'Ausiàs Marc (poema XLVI). D'una banda, el despullament dels corpus textuais informatitzats (*CICA*, *CIMTAC* (de l'edat mitjana i de la moderna), *CIVAL*, *DTCA*, *CTILC*) i el buidatge manual de documentació històrica (de textos literaris i no literaris) ens han permès de *a)* descartar el caràcter d'hàpax (recordem-ho: ‘Forma lingüística que apareix documentada només en un exemple’, *DIEC2*) per a *salbuscar*; *b)* constatar l'existència d'una altra forma, probablement, originària i no enregistrada fins ara: ⁺*salpuscar*; *c)* trobar alguna variant morfològica de ⁺*salpuscar* i algun derivat que ha tingut una certa continuïtat fins a hores d'ara; *d)* mostrat els matisos semàntics de ⁺*salpuscar* i variants, i *d)*, al capdavall, advertir que es tracta d'un tipus lèxic que devia tenir un ús en català, del qual pot haver restat alguna recialla.

I de l'altra banda, la comparança amb altres llengües ens ha permès de *a)* parar atenció en formes paral·leles i amb els mateixos sentits, sobretot dins l'àmbit occità i nord-italià; *b)* suggerir alguna altra possibilitat d'etimologia, i *c)* advertir una vegada més la necessitat de tenir en compte la història de la cultura material per a provar d'explicar l'evolució semàntica dels mots i la mateixa gènesi de les paraules.

§ 3. Fins ara, hem pogut atestar per primera vegada el tipus ⁺*salpuscar* (en la variant ⁺*ensalpuscar*) amb dues ocurrencies en la versió catalana del quart del *Cànon* d'Avicenna, «text català i occità al mateix temps», segons Casanova (2009: 104). (*En*)*salpuscar* pren ací (cf. (1)) el sentit de (i):

1. '[Algú]₁ escampar [un líquid]₂ de manera que caiga dividit en gotes sobre [algú, un animal, una cosa, un lloc]' (segons el patró sintàctic: [N₁ V N₂ prep N₃]; (N₁ [humà]; N₂ [líquid]; N₃ [persona, animal, cosa, lloc])).⁶

⁶ Adoptem del *DDL* el sistema de definició i la manera de representar el patró sintàctic dels mots definits. Hi ha definicions i patrons que han estat presos directament d'aquest diccionari; n'hi ha d'altres que ha calgut adaptar-los als usos advertits als textos despulats; n'hi ha també que han estat generats de bell nou.

- (1) E a veguades los és gran profit fer cristiris frets axí com de such de meló e such de cogombre e such de carabassa e such de berdalagues ab oli rosat e ab mel e la càmphora és de gran profit e devem l'ayre reffredar segons són poder, e són reffredament deveda lo cadarn e ab coses que ventolegen moltes e vou de torres si l loch s'ó dóna, e més que més que y meta en loch de palla jonch e si fas estar citres e bacins en què degoten aygua o que sia lo lit del malalt sobre font cuberta que còrrega e hajes branques de salze e de codonyer e de murta que y *ensalpusques* desús aygua ros e pomes e ninóffar e brots de salze que y gites desús, pols de sàndils e de càmphora, e que y *ensalpusques* i poch de bon vin bé odorant e assò és la fi d'açò que volem açí posar del regiment de l'ayre (*Cànon d'Avicenna*, s. xiv [ms. 1350-1400], f. 27v)

Tenim en el mateix text ⁺*salpiscar*: «Emperò les coses migenceres que reffreden e adhumenten són de aquelles coses que són molt altes axí com pells d'anyels que sien *salpiscades* e humentades ab aygua ros o oli que sia adobat ab sabastenchs (*Cànon d'Avicenna*, s. xiv [ms. 1350-1400], f. 60v).

Són també del segle XIV, tot i que conservades en manuscrits del segle XV, les tres versions de *Biblia catalana del segle XIV*, que ens forneixen testimonis d'aquest tipus lèxic de molt de valor. Concretament, és en quatre passatges (cf. *infra* A-D) del llibre del *Levític* on trobem les atestacions següents de *salpuscar* (9 ocurrences), de *salbuscar* (1 ocurrencia) i de *salpuçar* (error de còpia?; 1 ocurrencia); vegeu tot seguit els fragments de (2-13) l'original de la *Vulgata* i les versions corresponents dels tres manuscrits. Es tracta de passatges que descriuen rituals en els quals s'espargeix sang sobre llocs, sobre objectes o sobre persones. En tots la traducció correspon a un verb ASPERGO llatí amb el qual el líquid espargit va en ablatiu i el receptor, en acusatiu. Els textos originals i les traduccions segueixen aquest patró. A diferència de (1) (cf. *supra*), el líquid espargit és expressat per un feble *en* en (2-7) o per «*de* 'prep.' + SN 'sintagma nominal'» (8-13) i, quan és explícit, el receptor dels esquits, per un Objecte Directe (8-13). Ens trobem, doncs, davant una altra accepció:

- II. '[Algú]₁ dispersar [un líquid]₃ [sobre algú, sobre un animal, sobre una cosa, sobre un lloc]₂' (segons el patró sintàctic: [N₁ V (N₂) *de* N₃]; (N₁ [humà], N₂ [humà, animal, cosa, lloc], N₃ [líquid])).

Cf. actualment, p. ex., «Has esquitat el sofà de cafè amb lleb»:

A. *Vulgata, Levític*, 4:6. Hauriet quoque de sanguine vituli, inferens illud in tabernaculum testimonii. Cumque intinxerit digitum in sanguinem, *asperget* eo septies coram Domino contra velum sanctuarii.

- (2) [...] e benyarà son dit en aquella sanch e *salpuçar*-n'ha VII veguades devant lo Senyor contra lo vell (*Biblia catalana del s. XIV*, ms. *Peiresc*, ca. 1460-1465)
- (3) [...] e banyerà son dit en aquella sanch e *scampar*-n'ha VII vegades devant lo Senyor contra lo vell [...] (*Biblia catalana del s. XIV*, ms. *Egerton*, ca. 1465)
- (4) [...] e benyarà son dit en aquella sanch e *salpuscar*-n'ha VII veguades devant lo Senyor contra lo vel [...]

(*Bíblia catalana del s. XIV*, ms. *Colbert*, ca. 1461 o 1471)

B. *Vulgata, Levític, 4,17*. [...] immolatoque vitulo in conspectu Domini inferet sacerdos qui unctus est de sanguine eius in tabernaculum testimonii tincto digito *aspergens* septies contra velum.

- (5) com lo vadell serà degollat devant nostre Senyor, e lo prevera untat prengua de lla sanch de aquell e port-la en lo tabernacle del testimoni, e bany-hi son dit e *salpusch*-ne VII veguades contra lo vell (*Bíblia catalana del s. XIV*, ms. *Peiresc*, ca. 1460-1465)
- (6) e com lo vadell serà degollat devant nostro Senyor, lo prevere untat prenga de la sanch de aquell e port-la en lo tabernacle del testimoni, e bany-hi son dit e *salpusch*-ne VII vegades quantre lo vel (*Bíblia catalana del s. XIV*, ms. *Egerton*, ca. 1465)
- (7) e com lo vadell serà deguollat devant nostre Senyor, lo prevera untat prengue de la sanch de aquel e port-la en lo tabernaccla del testimoni, e bany-hi son dit e *salpusch*-ne VII veguades contra lo vell (*Bíblia catalana del s. XIV*, ms. *Colbert*, ca. 1461 o 1471)

C. *Vulgata, Levític, 14:6-7*. [...] alium autem vivum cum ligno cedrino, et cocco et hysopo, tinguet in sanguine passeris immolati, quo *asperget* illum, qui mundandus est, septies, ut iure purgetur.

- (8) [...] tot açò benyaràs en la sanch de ll'aucel degollat. E de açò *salpusch* aquell qui és mundat VII veguades per ço que de dret sia purgat (*Bíblia catalana del s. XIV*, ms. *Peiresc*, ca. 1460-1465)
- (9) [...] E de assò *salpusch* aquell que és mundat VII vegades per ço que de dret sia purgat (*Bíblia catalana del s. XIV*, ms. *Egerton*, ca. 1465)
- (10) [...] E de açò *salpusch* aquell qui és mundat VII vegades per ço que de dret sia porgat (*Bíblia catalana del s. XIV*, ms. *Colbert*, ca. 1461 o 1471)

D. *Vulgata, Levític, 14:51*. [...] tollet lignum cedrinum, et hysopum, et coccum, et passerem vivum, et intinguet omnia in sanguine passeris immolati, atque in aquis viventibus, et *asperget* domum septies.

- (11) E com haurà degollat la i perdal en un test sobre aygües vives, en la sanch de aquell banyarà lo perdal viu, e lo fust e la grana e hysop, e en les ayguas vivas atresí, e de açò *salpuscarà* la casa per VII veguades (*Bíblia catalana del s. XIV*, ms. *Peiresc*, ca. 1460-1465)
- (12) [...] e de assò *salpuscharà* la casa per VII vegades (*Bíblia catalana del s. XIV*, ms. *Egerton*, ca. 1465)
- (13) [...] e de açò *salpuscarà* la casa per VII vegades [...] (*Bíblia catalana del s. XIV*, ms. *Colbert*, ca. 1461 o 1471)

No es tracta d'utilitzacions accidentals d'aquest tipus lèxic: representa 11 de les 34 ocurrences de mots catalans que tradueixen el llatí ASPERGO en tot el *Levític*, incloent-hi les tres versions del text; això suposa el 32,35 % dels casos. Altres solucions presents arreu de les tres versions són: *gitar* (també amb 11 ocurrences; 32,35 %), *escampar* (6 ocurrences; 17,64 %), *salpassar* i *espargir* (3 ocurrences i el 8'82 %, cadascun). La taula següent aplega aquestes altres solucions:

<i>Vulgata</i>	Manuscrit <i>Peiresc</i>	Manuscrit <i>Egerton</i>	Manuscrit <i>Colbert</i>
et <i>asperget</i> de sanguine eius parietem altaris (Lv, 5:9)	--	E <i>scampa</i> de la sanchde aquell per las parets de l'altar	E <i>scamp</i> de la sanch de aquell les parets de l'altar
si de sanguine illius vestis fuerit <i>aspersa</i> , lavabitur in loco sancto (Lv, 5:9)	E si de la sanch de aquell en les vestidures serà <i>scampada</i> , sían levades en loch sant	E si de la sanch de aquell en las vestidures serà <i>scampada</i> , sían levades en loch sant	E si de la sanch de aquell en les vestidures serà <i>escampada</i> , sien llevades en lloch sant
Tulit et unctionis oleum, quo levit habitaculum cum omni suppellectili sua et sanctificavit ea. Cumque sanctificans <i>aspersisset</i> altare septem vicibus (Lv, 8:10-11)	E aportà a ell untament d'oli ab lo quall untà lo tabernacle e tot açò que és en ell, e santificà ells e <i>salpesà</i> sobre l'altar VII veguades	E aportà untament d'oli ab lo qual untà lo tabernacle e tot ço que és en ell, e santificà ells e <i>salpassà</i> sobre l'altar VII vegades	E aportà untament d'oli ab lo qual untà lo tabernacla e tot ço que és en ell, e santificà ells e <i>salpasà</i> sobra l'altar VII vegades
Adsumensque unguentum et sanguinem, qui erat in altari, <i>aspersit</i> super Aaron et vestimenta eius et super filios illius ac vestes eorum (Lv, 8:30)	E pres l'ungent de untadura e la sanch que sobre l'altar havia <i>scampada</i> , e <i>gità-la</i> sobra Aaron [...]	E pres l'ungüent de la untadura e la sanch que sobre l'altar havia <i>scampada</i> , e <i>gità-la</i> sobre Aaron [...]	E pres l'ungüent de untadura e la sanch que sobre l'altar havia <i>scampada</i> , e <i>gità-la</i> sobra Aaron [...]

et de olei sextario mittet in manum suam sinistram tinguetque digitum dextrum in eo et <i>asperget</i> septies coram Domino (Lv, 14:15-16)	--	e banyerà lo ceu dit destre en aquell e <i>gitar</i> -n’hi-ha VII vegades contra lo Senyor Déu	e benyarà lo seu dit destre en aquell e <i>gitar</i> -n’ha VII vegades contre lo Senyor Déu
Tollet quoque de sanguine vituli et asperget digito septies contra frontem propitiatorium ad orientem. (Lv, 16:14)	E prengua de la sanch del tor e banyhi son 14dit e <i>git</i> -na VII vegades davant Déu	E prenga de la sanch del toro e bany son dit e <i>git</i> -ne VII vegades devés lo propiciatori a Orient Déu	E prenga de la sanch del tor e bany-hi son dit e <i>git</i> -na VII vegades devant Déu devers lo propiciatori a orient
Cumque mactaverit hircum pro peccato populi, inferet sanguinem eius intra velum, sicut praeceptum est de sanguine vituli, ut <i>aspergat</i> e regione oraculi (Lv, 16:15-16)	--	E com haurà degollat lo cabrit per lo peccat del poble, scamp la sanch d’aquell dintre la claustra axí com manat és de la sanch del toro, la qual deu <i>spergir</i> en la oració de l’oracle	E com haurà deguollat lo cabrit per lo peccat del poble, escamp la sanch d’aquell dintra la claustra axí com menat és de la sanch del tor, la qual deu <i>spergir</i> en la oració de l’oracla
et sumptum sanguinem vituli atque hirci fundet super cornua eius per gyrum; aspergensque de sanguine digito (Lv, 16:19)	E port la sanch e gitarà aquella sobra los corns de aquell entorn, e <i>git</i> -na VII vegades ab lo dit	e portarà la sanch del toro e del cabrit e gitarà aquella sobra los corns de aquell entorn, e <i>git</i> -ne VII vegades ab lo dit	e portarà la sanch del tor e del cabrit e gitarà aquella sobra los corns de aquell, e <i>git</i> -ne VII vegades ab lo dit

Ja pròpiament dins el segle xv, tenim en els *Sermons* de Sant Vicent dues atestacions de la variant *salbuscar*, una en el primer volum, l’aplegada pel *DCVB* i reportada pel *DECat* (cf. *supra*) i una segona en el volum quart. Totes dues reproduïxen la mateixa accepció i el mateix patró sintàctic que hem descrit per a les ocurrencies anteriors (cf. *supra* (II)):

- (14) Al falcó lo senyor lo té en la sua mà, e quan ve en l’estiu, que fa gran calor, si mester hi és lo senyor mateix li darà aygua per los pits, axí *salbuscan*-lo per refrescar-lo, e quan vindrà en l’ivern, que farà gran fret, tant lo ame lo senyor que sus en la sua cambra lo farà dormir (Sant Vicent Ferrer, *Sermons*, vol. I, 273)
- (15) e dix-li: «Sènyer, donau-me a mengar!» «En bon hora», e p[a]rà-li taula e donà-li carn; e ell portava realgar ab si, e quan tingué la carn davant, va-la *salbuscar* damunt, damunt del realgar, e mengà e morí (Sant Vicent Ferrer, *Sermons*, vol. IV, 232)

Batllori (1993: 237) estudia i edita parcialment un manuscrit de manescalia del segle xv que troba a Bolonya i el situa dins el català oriental. Reporta el verb *salpuscar* en aquest text en les formes *salpunque* i *salpustat*⁷ (*de arcenich*) i explica aquest darrer com a ‘arrosat’. Malauradament no transcriu els passatges del llibre on hi ha tots dos mots. En el mateix text hi ha *salpicar*: «e puys hage pegua e ensens, e pica-ho tot, e puis *salpique*’n l’estentino» (p. 250).

Les actes del Consell de la ciutat de Cervera ens ofereixen un testimoni de molt d’interès en què *salpuscar* es fa servir en un sentit metafòric, sentit que deu denotar l’arrelament del mot (cf. (16)). El document s’ha de situar en un context històric de períodes intermitents i sovintejats de pesta; davant aquesta situació el Consell de la ciutat decideix de contractar un metge. El domini ‘un líquid escampat per una superfície a esquits’ que expressen les accepcions (i) i (ii) és projectat metafòricament sobre el domini ‘els episodis de pesta que esdevinguts intermitentment durant un període de temps’.

(iii) ‘Fer ocórrer [un esdeveniment]₃ de manera reiterada i discontinua durant [un període de temps]₂’
([N₁ V N₂ de N₃] (N₁ [fet, circumstància, humana, cosa], N₂ [període de temps], N₃ [esdeveniment]) →
adj.

(16) En lo qual consell fou proposat per los honorables mícer Guillem de Tàrrega e Johan Gilabert, dient que ja vehen lo temps que va *salpuscat* de epidèmies e som flachs de metges [...] (Consell de la ciutat de Cervera, 1448; ed. de Camps & Camps 1998: 198)

Cal remarcar que en la mateixa documentació i amb un valor semblant hi apareix *salpicar*, en aquest cas, dins la dimensió espacial: «Que les morts *salpiquen* tot en torn la vila» (Consell de la ciutat de Cervera, 1450; ed. de Camps & Camps 1998: 198).

Té un interès particular el text següent (cf. (17)) atès que permet identificar una probable recialla contemporània d’un derivat de *salpuscar*: hi tenim una atestació de primeria del segle xv del deverbals *salpusc* i precisament amb un sentit que connecta amb «*salpús* ‘llovizna’ (pronunciado también *salpusc*)», que Aina Moll (1957: 355) havia reportat de Menorca, o amb *salpusc* ‘Plugina, gotellada molt fina. Ruixada menuda, de poca importància, de baixa intensitat i que pràcticament no remulla. «Avui ha fet un *salpusc* de terra bruta» d’Eivissa (*Enciclopèdia d’Eivissa i Formentera*, s.v.). Encertadament l’editor (Durlíat 1962: 398b) defineix en francès *salpusch* en el glossari final de llibre com a ‘embrun’ (és a dir ‘esquits d’aigua de la mar’):

(17) Per obrar e tornar les colones o maynells de les finestres demunt la mar de la sala maior del castell reyal de la ciutat, los quals colones o maynells, per antiquitat, eren destrohits e tots menjats, axí per lo *salpusch* de la mar, com per flaqueza e mollesa de la pedra que era molt flacha (*Llibres de dades*, Mallorca, 1424; ed. de Durlíat 1962: 228, n. 226)

7 Suposem que s’ha de llegir *salpuscat*.

Els balears *salpluig*, *salpruig* ‘Gotellada de sal i aigua produïda per les ones en topar amb les roques els dies de temporal’ (DCVB: *salpluig*, Sóller; *salpruig*, Ciutadella), fenomen meteorològic molt característic d’allà,⁸ o és compost amb *sal* paral·lel de *ventpluig* ‘Pluja fina acompanyada de vent’, de notable extensió en català, occità, aragonès (DCVB; DECat, s.v. *ploure*, 623a: 6 i s.) o alteració de *salpusc*, amb influència de *pluja* o del mateix *ventpluig*.

3. +*Salpuscar*. més enllà del català

§ 4. En resum, com hem vist, hem pogut documentar el verb +*salpuscar* en català, si més no, entre els segles XIV i la mitjanja del segle XV. Presentava almenys tres accepcions (amb tres patrons sintàctics diferents; cf. *supra* (I), (II) i (III)), una de les quals implicava una projecció metafòrica. N’hem trobat dues variants formals bàsiques: una amb *-p-*, la més antiga i més freqüent (+*salpuscar* i +*ensalpuscar*) i d’on es va generar un deverbal, *salpusc*, que hem pogut documentar a mitjan segle XV i que fa llum sobre *salpusc* i variants, conservats encara a les Illes Balears; i una altra variant amb *-b-* (*salbuscar*). N’hem aplegat testimonis de regions diverses del domini lingüístic català.

§ 5. La sola consulta de la lexicografia i la documentació antiga i contemporània occitanes, sorprenentment obviades pels monumentals *DECH* i *DECat*, obri una via alternativa per a interpretar l’àmbit, la història i, per ventura, l’origen d’aquest vell verb, una via que ja havien franquejat, entre d’altres, el *REW* i el *FEW*: hi descobrim l’antiguitat, l’arrelament i l’extensió dels verbs *poscar*, *esposcar* i *salposcar* (i alguna altra variant) i un seguit notable de derivats en l’occità. El paral·lelisme formal i semàntic, fins i tot en l’accepció vinculada amb la meteorologia, amb +*salpuscar* i el derivat *salpusc* no pot ser menystingut. Vegem només els repertoris lexicogràfics fonamentals, la documentació que inclouen i d’altra que hem pogut aplegar i referències d’ús contemporani. A fi d’alleugerir la presentació de materials, hem provat de seleccionar la informació més avinent al nostre tema d’estudi.

Llegim en l’*Essai d’un glossaire occitanien, pour servir a l’intelligence des poésies des troubadours* (Rochegeude, 1819; s.v. *emelada*): «Carn de cabra emelada/ Li donatz pro una vegada;/ E de bon vi l’*esposcaretz*/ La carn», citació presa del tractat *Anzels cassadors* de Daude de Prada (segle XIII);⁹ inclou, a més, l’entrada *esposcar* ‘arroser, nettoyer’.

El *DSauvages* (1820), de base llenguadociana, inclou *ëspousc* ‘Arrosement’, *ëspousca* ou *espoulsa dë sâou* ‘saupoudrer, ou poudrer avec du sel, le même que, *sâou*, ou *selpoudrer*, *ëspousca* d’âigo *sëgnado* ‘jetes de l’eau bénite, ou asperger d’eau bénite’, *ëspousca* l’*ënsalâdo* ‘secouer, ou égoutter la salade’, *ëspousca* ‘arroser, jetes de l’eau peu à peu avec la main, avec la bouche, pour humecter quel que chose’.

8 Els efectes del *salpruig* o *salpluig* en l’erosió el relleu i sobre la vegetació són descrits contemporàniament i no són gens lluny dels que descriure el text de (17) al s. XV (cf. Vidal 1998a i b).

9 Sobre la presència de *salposcar* en aquest text, cf. *infra*.

Poc després, el *DRaynouard* (1836) documentava en l’occità antic *esposcar* en dues accepcions: ‘arroser, asperger’ («De bon vi l’*esposcarez*/ La cara, qu’en aisi’l guerretz.../ Los hueills l’*esposcarez* de vinagre»), Daude de Prada, *Auzels cassadors*, s. XIII i ‘rejaillir’ («Am tant una gran font eyssi/ D’ayga con hanc aital no n vi.../ E *esposquet* lur per la cara»), traducció d’un evangeli apòcrif); a l’apèndix d’aquest diccionari hi ha, a més: *esposcar* ‘v. arroser’ i *esposquar* ‘voyez *esposcar*’.

El *DAvril* (1839) arreplega *esposcar* i els derivats *posc* i *esposcada*: *pousc* ‘Éclaboussure. Boue, marguillis, etc., que l’on faig rejaillir sur quelcu’un. Au fig. Éclat. Partie des injures, des reproches que l’on adresse à d’autres et même des coups que le rapprochement a procuré’, *espousca* ‘Jaillir. Saillir. Sortir impétueusement. Il ne se dit que des fluides’, *espousca* ‘Éclabousser. Faire rejaillir de la boue, de marguillis, etc., sur quelqu’un’, *espousca* ‘se facher. S’impatier. Prendre la chèvre’, *espouscado* ‘Éclaboussure. Voyez *espousc*’.

El *DHonorat* (1847), amb voluntat d’abastar tot el domini occità, inclou *esposcar* i derivats i també *salpuscar*: *esposcar* ‘arroser, aspergir. V. *Esposcar*’, *espouscar* ‘*esguichar*. Éclabousser, flaquer, faire rejaillir l’eau ou la boue: *Esposcar de san*, saupoudrer avec du sel; *Esposcar d’aigua beineta*, asperger de l’eau bénite; fig. s’emporter, se mettre en colère, fuir précipitement. v. *tabusclar*’; *espousc* ‘*esguicho*. Éclaboussure, eau, boue qu’on fait rejaillir, flaquée; arrosement’, *espouscada*, *espouscadura*; *salpuscar* ‘saupoudrer. V. *Saupoudrar* et *Sal*’.

Hi ha variants palatalitzades en els parlars alpins aplegades, per exemple, pel *DQueyras* (1877): *spouichar* ‘Rejaillir, en parlant de l’eau; lancer de l’eau avec une seringue’, *spouich* ‘Eclaboussure’, *spouichailh* ‘Espèce de seringue faite avec une branche de sureau ou la tige de certaines ombellifères, dont se servent les enfants pour lancer de l’eau’; *eipouichar* ‘Faire jaillir de l’eau, éclabousser, asperger, saupoudrer. *Esposcar*, prov.; *Esposcar*, rom. Voyez *spouichar*’; *pousc*, *o* ‘susceptible, facile à prendre la mouche’.

El nombre de variants formals i morfològiques i de derivats es multiplica en el *DMistral* (1878-1886): *pousc* ‘bruine, pluie fine, en Rouergue, v. *pousquino*. R. *pous*’, *pousca* ‘poudrer, en Gascogne, v. *poudrà*; aspergir, éclabousser, bruiner v. *espousca*’, *pouscado*, *pouscarrado* (Rouerg.) ‘ondée de pluie, v. *espouscado*. R. *pousc*’, *pousco* ‘poussière, en Gascogne, v. *pouso*; fruit trop murs devenus en pâte, dans la Guienne, v. *pouvero*; bruine, v. *pousc*’, *pouscous*, *ouso* ‘pondreux, euse, en Gascogne, v. *poussous*. R. *pousco*’; *espousc*, *spouich* et *eipouich* ‘éclaboussement, v. *regiscle*, *respousc* [...]’, ‘*lis espousc de la mar*, les rejaillissements de la mer [...]’, *espousca*, *pousca*, *eipouscha*, *eipouicha*, *epoucha*, *espouicha*, *espouissia*, *espouissa*, *poustia* ‘(rom. *esposcar*) rejaillir, éclabousser, esparger, v. *aspergi*, *giscla*; saupoudrer, v. *espoussa*; s’emporter, se mettre en colère, tempêter, v. *sacreja*; fuir précipitamment, courir fringant, v. *pousseja*, *espousca d’aigo-signado* jeter de l’eau bénite; *espousca l’ensalado*, égoutter la salade; *espousca quanqui grano*, semer quelque grainer, *espousca de sau* saupoudrer, *espousco*, il pleut bien, *d’abord espousco* il est vite en colère; *a besoun d’espousca* il a besoin d’être humecté’, *espouscado*, *espousco*, *epoucha* ‘flaquée, aspersions, petite pluie, v. *esclacho*; légère couche de fumier ou d’autre chose; boutade, saillie, sortie v. *espetourido*; échappée, v. *escapado*’, etc.; *respousc* ‘éclaboussure, éclaboussement, v. *espousc*, *regiscle*’, *respousca*, *repousca*, *respesca* ‘éclabousser de nouveau,

rejaillir, clapoter’. Inclou així mateix *salposc* i *salpuscar*: *suapousca*, *saupoudra*, *supousca*, *suspousca* ‘(rom. *salposcar*) saupoudrer, v. *espousca*, *saupica*, *saupouse* ‘éclaboussure des vagues v. *espouse*’.

El *DVaysier* (1879), amb materials de l’Avairon (al Llenguadoc), arreplega: *espousqué* 1. ‘saupoudrer, couvrir légèrement de poudre (R. *Pousqué*). Asperger. V. *Pousqué*. Secouer la poussière’, *pousqué*, *espousqué*, *poussá* ‘asperger, arroser en répandant l’eau par gouttes. *El pousqué dobónt que bolejá*, il faut arroser pendant de balayer. *Quond lou blat es trouop sec lou moulinié l’espousco*, quand le blé est ropo sec le meunier l’asperge. *Pousqué qualqu’un*, arroser quelqu’un. (Roum. *Pouska*, pat. *pousco*, bruine, poussière d’eau). Rincer, laver. *Poussá un tounèl*, rincer un toneau’, 2. ‘bruiner fortement, arroser du brouillard à la pluie’ i 3. ‘verser du moût sur les grappes supérieures dans la cuve vinaire’; i els derivats *pousquiná*, *-nejá* ‘bruiner, tomber en parlant d’una petite pluie fine, d’un brouillard qui se fond en eau. *Couménço de pousquiná*, il commence à bruiner’, *bousquinado* ‘moment de bruine’, *bousquina* ‘bruine, pluie fine’.

El *DLevy* (1894) remeté al *DRaynouard* i hi va afegir dues atestacions antigues més de *esposcar*, sota la definició de ‘besprengen, bespritzen’: «La mort, la passion, lo sanc que avia scampat del cal ella era ancar tota *sposcada*» (*Tract. Messe*, f. 14v) i «Item [...] fon vista la luna tota roga coma sanc, et aprop aquela color devenc negra, et apres retornet la mitat clara e luzent, l’autra mitat tota vetada de negruras et *sposcada* de roge coma sanc», Bertran Boisset, *Cronica*, s. xiv, 387).

El *DPiat* (1894), «français-occitanien», dona ‘salpica, *saupousca*, *espousca*, espoudra, cacalucha’ com a equivalents de *saupoudrer*.

Al *DPichot* (1902) hi ha *esposcar* i derivats i *salpuscar*: *espousc* ‘éclaboussement, mélange de céréales qu’on sème sur lo chaume’, *faire d’espousc* ‘faire desembarras’, *faire un espousc* ‘agir dans un accès de colère’, *espousca* ‘rejaillir, éclabousser, saupoudrer, s’emporter, fuir précipitamment’, *espouscado* ‘flaquée; petite pluie; légère couche de fumier; boutade, v. *espetourido*; echapée’; *pousca* v. *poudra*, *espousca*; *espouscado* ‘ondée de pluie fine’, *pousco* v. *blesin* (‘bruine’); *saupousc* ‘éclaboussure des vagues’, *saupousca* ‘saupoudrer’.

Tenim dins el domini gascó, segons el *DPalay* (1991): *espouscà* ‘Oter la *pousque*, la poussière, les saletes, les déchets; doner une frottée en estyle badin. *Que-t baràs espouscà las aurèlles*, tu te feres frotter les oreilles; *espouscà lou roumé*, nettoyer le froment’, *espouscade* ‘nettoyage’, *pouscade* ‘pousseries, tas de pousseries, de débris poussieéreux. V. *espouscade*’.

Els diccionaris contemporanis vinculats amb el model normalitzat occità no obliden aquests verbs i derivats. Així, per exemple, el *DAlibert* (1966), basat en els parlars llenguadocians, inclou: *emposcar* ‘couvrir de poussière’, *emposcalhar* ‘couvrir de poussière’, *esposcar* ‘asperger, éclabousser; rejaillir; égoutter; rafraîchir; épousseter; secouer; saupoudrer’, *esposcada* ‘aspersion, ondée; volée de coups; boutade’, *esposcadura*, *esposcaire* ‘clifoire: sorte de seringue de roseau ou de sureau (jouet); homme emporté’, *esposcador*, *posca* ‘poussière; fruits trop mûrs réduits en pâte; bruine, Ag, Quer., Aur., Rgt.’, *posc* ‘bruine, Rgt.’, *poscar* ‘bruiner; tousser, Aur.; poudrer; asperger, éclabousser’, *poscada*, *poscarrada*

‘ondée de pluie fine, Rgt. *poscós* ‘poudreux, poussiéreux’, *posquejar* ‘faire de la poussière, soulever la poussière’, *posquina* ‘pluie fine, Rgt.’, *posquinada* ‘chute de bruine’, *posquinar* ‘bruiner’; *reposcar* ‘Rejaillir’, *repose* ‘rejaillissement’, *resposcar* ‘Rejaillir, clapoter’, *respose* ‘éclaboussure’, *resposcada* ‘clapotis; reflux’, *resposquet* ‘petite éclaboussure’; *susposcar* ‘Saupoudrer, Castres’, *suspose* ‘saupoudrage’. Cf. també el *DCantalausa* (2002): *emposcalhar* / *emposcar* ‘cobrir de posca), *esposcar* ‘aspergir ; repescar / regisclar’, ‘refrescar; agotar ; espolsetar ; brandir ; salpicar’; *esposcar* (s) ‘s’enrabiari / s’embufar (se metre en colèra)’, *respose* ‘regiscladura’, *resposcadís* ‘reflux ; andalhon del reflux’, *resposcar* ‘regisclar; repescar; andalhonar’, *resposquet* ‘regiscladura pichona’, *posc* ‘bruma / polverina / laganha (pluèja fina)’, *posc*, -a ‘que s’enfusca aisidament; susceptible, -a’, *posca* ‘polverum ; bruma / polverina / laganha’, *poscada* / *poscarada* ‘ondada de pluèja fina’, *poscar* ‘brumar / posquinejar’, *poscós*, -osa ‘polverós, -osa (plen de posca, que fa de posca)’, *posquejar* ‘far de posca ; soslevar de posca. *Los camins posquejan per temps de secada*’.

El *Diccionari general de la lenga occitana* de l’Academia Occitana (2008-2016) data *esposcar* al segle XIII. D’acord amb la tradició lexicogràfica que hem reflectit ací, el defineix en francès com a ‘1. épousseter (poussière)’, ‘2. Saupoudrer’, ‘3. éclabousser (liquide)’ i ‘4. s’emporter (colère)’; incorpora, així mateix, *emposcar* ‘empoussiérer (cf. *esposcar*)’, *posca* ‘1. Poussière’ i ‘2. Bruine’, *poscar* ‘bruiner’, *poscós*, *osa* ‘poussiéreux, euse’ i *respose* ‘éclaboussure’ i *resposcar* ‘1. Rejaillir’ i ‘2. Éclabousser’. Fa servir *esposcar* i derivats com a mots principals per a definir sinònims: *aspergir* ‘asperger (cf. *esposcar*)’, *aspersion* ‘aspersion (cf. *esposcada*)’.

Com ja s’adverteix a la vista de les dades lexicogràfiques antigues i contemporànies, (*es*)*poscar* devia ser la forma més comuna en occità i encara hi té una presència important.¹⁰ Tot i així, trobem *salpuscar* també en documentació medieval i en covariació amb *esposcar*. Vegem, per exemple, que en el manuscrit que ha servit de base per a l’edició del tractat de falconeria del roerguès Daude de Prada, *Dels anzels cassadors* (segle XIII) hi ha *esposcar* al vers 1879:

- (18) S’ap veillar lo voletz far magre,/ los hueills l’*esposcatz* de vinagre/ la nueit cant anaretz jazer,/ pueis non pot dormir a lezer (Daude de Prada, *Dels anzels cassadors*, s. XIII; ed. de Schutz, 1945, p. 134)

L’editor fa constar que, en el mateix context, hi ha *salpuscatz* en un altre manuscrit coetani. Llegim tots dos verbs en un text actual, de grafia felibritge i de l’àrea provençal:

- (19) Si n’en garço pas mau !/ E testardo, catiéuvo./ Empurado qu’es viéuvo,/ S’irais’ à *saupousca* :/ Qu’ àimo tant *esposca* (Pierre Dominique Testa, «Lei 4 Sant de glaço de Prouvenço», 2011)

¹⁰ Cf., l’*ALF*, al qual ens referim més avall, o el *THESOC*; aquest darrer troba *poscar* a l’Aude, *posquejar* a Tarn, *posquinar* a Avairon i a Tarn com a ‘bruiner’.

És dins aquesta àrea on més testimonis contemporanis hem pogut aplegar de l’ús de *salpuscar*. Heus-ne una mostra:

- (20) Se lou *saupousc* nous mando un ploumb dins l’alo (Balthazar Floret, *La Bourrido Agatenco de B. Floret d’Agte*, Montpellier, 1866, p. 69)
- (21) Ome de bouen goust e de prougrès, fa santoun en cartoun-pasto, perèu leis animau drapa, siègue *saupousca* de pousso de lano, trabai agradiéu e de vèndo, tambèn fa gau ausi li dire: Que de buou ! Que d’ase ai vendu en fièro de Marsehio (Charles Martin, *La pichouno patrio: (sujet impousa au Councours dei felibre de Parisy seissien prosa). Obro en parladuro larenco qu’a davera joio*, 1910, p. 74)
- (22) Lou pintage fisi e l’estùdi di caratère de si subjèt, *saupousca* de sau prouvençalo sourtido de la plumo lóugiero e finamen amoulado à la fes de l’atour (Jan Gavot, *Grabié Bernard. Pouèto-Escrivan majourau e Baile dóu Felibrige (1882-1854)*, Niça, 1998, p. 14)
- (23) Iéu, la nèu qu’ai couneigudo èro la farino que ma grand *saupouscavo* subre la crècho qu’adoubavian tóuti leis annado pèr la vengudo dóu Paire Nouvè (Roso-Mario Pous, «Coume èro bluiio, ma mar...», 1999, p. 24)
- (24) Mescla à de bouleto de viando de biòu emé de prunèu, cebo e espiço baio un plat classique dóu Mejan-Óuriènt qu’es servi daura e *saupousca* d’uno mescladisso de juvert e mento fresco chaplado recuberto d’un pèssu de canello. (J. Garnier, «L’aubricot d’Apicius», *Prouvenço aro*, núm. 223, 2007, p. 11; núm. 238, 2008, p. 7; núm. 252, 2010, p. 7)
- (25) La nèu a *saupousca* lou jardin de si plumo. / Lou vent fre, sournaru, s’esquiho dins l’oustau. / [...] Lou tèms a *saupousca* de nèu ti peu blound. / Mai, i’a gaire de plaço entre nous pèr la fre! (Jean Pierre Sic-hère, *Lou camin percoula*, Avinyó, 2009)
- (26) Nouostre terraire es *saupousca* d’òulivié que rendon poulit lei jardin e fan la fierta dei gènt que fan un òli emé un goust que s’en trobo en ges d’endré (traducció anglesa: «Olive trees are still widespread throughout our countryside [...]») (Jean-Pierre Maurin, «Nouostre ourizoun», *Châteauneuf. La lettere du maire INFO*, desembre, 2007, p. 3)
- (27) *Saupousca* de farigoulo e de majourano. Faire couire à four caud vinto cinq minuto («Merinjano façoun Pizza», *Le Petit Molois*, núm. 41, 2017, p. 4)
- (28) Au moumen d’enfourna, *saupousca* de fenouieto e de quàuqui dragèio (Recepta de «Fougasso mentounasco», <http://getmodesecot.wixsite.com/notreecoleprovençal/-foug;06-12-2018>)
- (29) Lou Nissart es lou parla dóu país de Niço. En Pichoto Camargo, parlan un prouvençau roudanen proun *saupousca* de bas-lengadoucian. (web de Pichoto Comargo: <http://www.pichoto-camargo.fr/notre-culture/litterature/le-provençal/la-lengo/;06-12-2018>)

§ 6. Meyer Lubke ja havia vinculat en el *REW* (1911) els occitans *poscada* ‘Wein der sauer zu werdwn beginnt’ i *esposcar* ‘besprengen’ amb el llatí *pōsca* ‘ein aus Wasser, Essig und Eiern bestehender

Trank’; i, així mateix, hi relacionava el macedoni *pusca* ‘Essig’, i l’italià i l’espanyol (?)¹¹ *posca*, o el llombard i el piemontès *poska* ‘Most. Al seu torn, el *FEW* (s.v. PŌSCA, 229a-b) manté i referma aquesta vinculació. Seguint de prop, entre altres, les dades de l’*ALF* (mapes 284, 1078 i 1774, i suplement) mostra el manteniment de *poscar* i sobretot *esposcar* en l’occità contemporani (1897-1901), amb un bon nombre de variants fonètiques i morfològiques, des dels parlars alpins fins al gascó, amb sentits vinculats amb la idea de ‘esquitar o cobrir amb aigua, amb vi, amb fang, amb sal, amb pols, amb farina...’, ‘bruiner’ i amb derivats del tipus *posquejar* i *posquinar* ‘bruiner’, *poscada* ‘moment de plue fine’, *posquinada*, *-orrada* ‘bruine’, *poscada*, *esposcada* ‘esquitada’, *reposquet* ‘petit éclaboussure’, *susposcar* ‘humecter’... Aplegava també *salpuscar* ‘saupoudrer’, i *salposc* ‘éclaboussure des vagues’ (Agde), com a mot compost amb *sal* (p. 229b).

L’ús ja des d’època romana de la *posca* no sols com a beguda de gran consum sinó també en la cuina i en la medicina, com a condiment i com a tècnica culinària (remullar i estovar, arruixar, adobar o amanir) o per al tractament de ferides i infeccions sembla que ha estat continuat. I forneix la base cultural que pot explicar la projecció metonímica vers els sentits que hem observat en *poscar*, *esposcar*, *salpuscar*, etc. en occità i en *salpuscar*, en català.

Només com a il·lustració, recordem que la *posca* ‘an acidulous drink of vinegar and water’ (*DLewis*, s.v.), a la qual es podia afegir mel i espècies, era beguda ben corrent i consumida a Roma i, fins i tot, ponderada per damunt el vi o l’aigua: no embriagava com aquell,¹² refrescava¹³ i resulta més segur que aquesta, més sotmesa a la contaminació o a la corrupció. Són conegudes referències a l’ús mèdic i culinari de la *posca* com ara les de Plini el Vell o d’Apici:

(30) Anonim quidam ononida malunt vocare, ramosam, similem faeno Graeco, nisi fruticosior hirsutior-que esset. odore iucunda, post ver spinosa. estur etiam muria condita, recens vero margines ulcerum erodit. radix decoquitur in *posca* dolori dentium. eadem cum melle pota calculos pellit. comitialibus datur in oxymelite decocta ad dimidias (Plini el Vell, *Naturalis Historia*, Liber xxvii, § 29; ed. de Mayhoff, 1875)

(31) mero ante somnos colluere ora propter halitus, frigida matutinis inpari numero ad cavendos dentium dolores, item *posca* oculos contra lippitudines certa experimenta sunt, sicut totius corporis valetudini in varietate victus inobservata (Plini el Vell, *Naturalis Historia*, Liber xxviii, § 56; ed. de Mayhoff, 1875)¹⁴

11 El *DCECH* (s.v. *posca*) ja adverteix que en espanyol és mot pres del llatí i que «en realidad no debe considerarse voz cast.<ellana>». Les atestacions que en trobem al *CORDE* són metalingüístiques.

12 Cf. «Alii ebrii sunt, alii *poscam* potitant» (Plaute, *Miles gloriosus*, 3.2.23).

13 Devia ser *posca* el que donà a beure amb una esponja el soldat romà a Jesús assedegat quan ja era penjat a la creu (Mc15:33-41; Jn 19:28-29); cf. Schnackenburg, 1980: 349; Morris, 2005: 444)

14 Hem trobat referència de l’ús de la *posca* en medicina fins al segle XIX: el *Dizionario classico di medicina interna ed esterna* (1837, vol. 35, s.v. *posca*) descriu al *posca* com a «miscuglio a parti eguali di acqua ed aceto» i el considera «ottimo rimedio

- (32) 1. SALA CATTABIA. Piper, mentam, apium, puleium aridum, caseum, nucleos pineos, mel, acetum, liquamen, ovorum vitella, aquam recentem. Panem ex *posca* maceratum exprimes, caseum bubulum, cucumeres in caccabulo compones, interpositis nucleis. Mittes concisi capparismuniti iocusculis gallinarum. Ius profundes, super frigidam collocabis et sic apones (*De re coquinaria*, Apici, Liber IV, 1; ed. de Gómez Pallarès, 1990)
- (33) 3. ALITER SALA CATTABIA. Panem Alexandrinum excavabis, in *posca* macerabas. Adicies in mortarium piper, mel, mentam, alium, coriandrum viridem, caseum bubulum, sale conditum, aquam, oleum. Insuper nivem et inferes (*De re coquinaria*, Apici, Liber IV, 3; ed. de Gómez Pallarès, 1990)

És a l'àmbit gal-loromànic (francès, nord-italià i, sobretot, occità) on més petjada sembla que ha deixat la *posca* romana. El *FEW* (s.v. PŌSCA, 229a), com sol fer, comença precisament amb referències del francès, en aquest cas, dels descendents de *posca*, a la vista de les dades, de l'àmbit central i oest del domini: *poche* ‘mauvais boisson faite avec de la lie de cidre et de l'eau’ (Rennes), *pouche* ‘lie, partie la plus grossière d'une liqueur’ (Vendée), *пухѧ* ‘marc de café’ (Aiript), *pouche* ‘sédiment des liqueurs’ (Bas Gâtinais), ‘lie de vin’ (Elle), *pousca* ‘mauvais vin’. Dins el francoprovençal, *ALF* (mapa 284, «de cidre (une bouteille -)») localitza diversos punts de *púšš*, *púššo*, *púšši*.

En el territori italià, el *DTreccani* ja adverteix que *pōsca* «È voce antica, di cui si conserva qualche traccia in alcuni dialetti italiani (per es., piemontese e lombardo), e anche non italiani, con il sign. di vinello, vino di cattiva qualità o di bassa gradazione alcolica». El *TLIO* enregistra *posca* com a 1. ‘Miscela di acqua e aceto (impiegata come medicamento)’, en texts mèdics del segle XIII (toscats: variants *posca* i *pusca*), i com a 2. ‘Vinello’, en un poema del llombard Matazone da Caligano del segle XIV. Pasquali (1994: 50) troba *pusca* en documentació medieval del Piemont.

Certament, és en aquest àmbit on en localitzem atestacions més tardanes:

- (34) La ten semper ciavada la cantina/ Par no ch'el vin col cold diventa posca (Francesco Bellati, Milà, s. XVIII-XIX, p. 261)
- (35) *posca* ‘Vinello. Acquerello. Acqua passata per le vinacce. Notisi che l'ital. *Posca* vale li quore fatto con acqua e aceto’ / *posca* ‘Acquerello. Vinello. Nipotino’ (*DMilanesa*, 1814)
- (36) *posca* ‘acqua passata per vinacce, acquerello, vinello, lorea [...] *Esse nè asil nè posca* ‘Esse nè asil nè posca, fra due mestieri intrapresi non aver ben imparato nè l'uno nè l'altro, essere in un incomodo stato di mezzo, non essere nè marzolino nè raviggiuolo’ (*DPiemontese*, 1830)

nei casi di ecchimosi, di tumefazioni, d' irri tamento flemmonoso, ed in tutte le circostanze nelle quali vuolsi mode rare l'eretismo di una parte, e nello stesso tempo promuovere la fibra a rispingere in circolazione gli umori stravasati».

(37) *posca* ‘Acquerello fatto colle vinacce spremute dal torchio’ (*DPavese*, 1850)

(38) *posca* ‘Liquore fatto con acqua e con aceto. [...] In qualche dial. tosc. *Farsi delle posche agli occhi con acqua e aceto*; vale bagnarsi gli occhi con quel liquido, preso colla mano còncava’ (*DTommaseo*, 1871)

Apareix en la llista de tipus de vi comercialitzat en documentació del sector («Vinello, mezzo vino, *posca* e agresto», Ottavi & Marescalchi 1897: 8, 49, 63 i 64) i és regulat legalment a Itàlia (*Raccolta ufficiale delle leggi e dei decreti del Regno d'Italia*, 1866: 2239 i ss.).

Thomas (1905: 193 i 204) havia atestat *poscada* en unes glosses provençals del segle XIII que mostren el manteniment de la connexió d’aquest derivat amb l’àmbit del vi:

(39) Vinacium, posterius vinum..., et est quasi fex totius vini vel illud quod remanet post expressionem vini. *Poscada* (Glosses provençals, s. XIII; ed. de Thomas 1905; *DLery*, s.v. *poscada*)

Modernament, *pousca* és ‘mauvais vin’ (Barceloneta de Provença, Alta Provença; Arnaud & Morin, 1920, s.v.). *Pousque*, *ousca* és ‘adj. (*pousqué*, *ousque*) d. de Carp. Aigre, qui commence à s’aigrir’, segons el *DHonorat* (1847); així mateix, el *DMistral* (1878-1886): *pousque*, *ousco* ‘idem’, i *pousco* ‘fruits trop mûrs réduits en pâte, dans la Guienne). Aquest darrer sentit és reprès pel *DAlibert* (1966) en *posca*, sense marca territorial. I metafòricament: *pousc*, o ‘susceptible, facile à prendre la mouche’ (*DQueyras* (1877); *DMistral* (1878-1886), s.v. *pouse*, *ousco*), *pose*, *-a* ‘que s’enfusca aisidament ; susceptible, -a’ (*DCantalansa* (2002)). Adams (1913:33), en l’estudi dels procediments de formació lèxica occitans, inclou *poscada* ‘sour wine’ dins la llista de derivats en *-ada*, en aquest cas, de *posca*.

Com veiem, *posca* i *poscada* vinculades amb l’àmbit del vi, a banda dels sentits connectats amb la noció de [ESQUITAR] (cf. § 5), són també presents a Occitània. Però han seguit un altre procés pel qual, la focalització del tret ‘agre’ i de l’ús culinari i medicinal de la *posca*, deu haver obert la via metonímica que dugué a la gènesi de dos nodes conceptuals

α). [VI QUE S’HA MALMÈS]: ‘beguda feta amb vinagre i aigua i espècies’ > ‘vi agre’ > ‘vi malmès’ i, metafòricament, ‘persona de mal caràcter’; i

β). [ESCAMPAR EN PETITES PARTÍCULES]: ‘condiment amb què es marina o s’adoba o s’amaneix el menjar’, ‘remei per a ferides’ > ‘líquid amb què s’arruixa alguna cosa’ > ‘pluja fina’ > ‘pols, conjunt de partícules’; d’on, metonímicament (‘l’acció per la cosa amb la qual es realitza l’acció’): ‘esquitar’, ‘empolsar’ i, encara, ‘ploure (lleugerament)’... Al seu torn, la focalització de la noció de ‘rapidesa’ de [ESQUITAR] pot explicar el sentits de ‘sortir, eixir impetuosament’, ‘impacientar-se’. Cf. *esquitós*, *-osa* (variant *esquitós*, *-osa*) ‘De mal geni, que s’enuitja fàcilment’

(*DIEC2*), ‘Que té o manifesta mal geni’ (*DNV*), Bròfec, repelenc, aspre (val.; *DCVB*) (tot i així, cf. α)).

És dins aquest context en què hem de situar *salpuscar*, variant de *poscar* o, del més estès, *esposcar*. El *FEW* (s.v. *posca*, 229b) suggeria molt concisament que fons un compost de *sal* («*saupouscá* ‘saupoudrer’ (SAL +)»); Ronjat (1937, III: 31) el posa dins del tipus *cap-vira*: «Groupes: *cap-vira* avec conjugaison complete peut sortir de *cap vira* “tête tournée”, t. à l’envers”; de même pour *cambo-carovira*, *saupica*, *-pousca* peut sortir de *sau picado*, *pouscado* “sel frappé, sel en poudre”. Cette explications rend immédiatement un compte pleinement satisfaisant des doubles valeurs introns. et transitives». La prevalença del sentit de (*es*)*poscar* com a ‘arruixar, escampar, empolsar’ ens fa veure *salpuscar*, més aviat, com a resultat de patrons sintàctics com els que vèiem adés per al compost *salpuscar* (v. adés (i) i (ii)) cf. ací adaptats a l’ús de la sal i a context prototípic dels aliments en (i’) i (ii’)

(i’) [Algú]₁ escampar [sal]₂ de manera que caiga dividida en partícules sobre [aliment]’ (segons el patró sintàctic: [N₁ V N₂ prep N₃]; (N₁ [humà]; N₂ [sal]; N₃ [aliment]))

(ii’) [Algú]₁ dispersar [sal]₃ [sobre un aliment]₂’ (segons el patró sintàctic: [N₁ V N₂ de N₃]; (N₁ [humà], N₂ [aliment], N₃ [sal]))

Deu anar per aquesta drecera Klingebiel (1989: 176) en l’estudi dels composts occitans quan defineix *sau-pouscá* ‘to sprinkle (with salt)’.

Una altra qüestió, certament, no petita és la possibilitat que, en la gènesi de *salpuscar*, hi haja hagut influència de *salpicar*, sinònim també antic (segle XIII) i molt estès en occità (i de més presència en català que no *salpuscar*) i que ens puguem trobar davant una mena de *blend*: *salpicar* x (*es*)*poscar* (cf. *salpicar* del català antic (segle XIV)); cf. *supra*) i ara de l’eivissenc; això i l’estudi de *salpicar* i en occità, en català i en castellà serà objecte d’una altra recerca.

4. Conclusions

a) *Salpuscar* és vocable antic en occità (s. XIII) i hi té encara ús; degué generar-se sobre el primitiu (*es*)*poscar* (també antic i més estès encara), verb derivat, en darrer extrem, del llatí *PŌSCA* ‘beguda elaborada amb vinagre, aigua i espècies’. És en occità on els derivats de *PŌSCA* presenten una gran riquesa morfològica, una extensió i una antiguitat molt importants, fins i tot més notables que no

en francès, en francoprovençal i en els parlars septentrionals d’Itàlia. En canvi, no n’hem trobat gaires rastres en català, llevat, precisament del verb ⁺*salpuscar* i els derivats parcialment conservats a les Illes Balears (*salpusc* i variants).

b) Hem atesat ⁺*salpuscar* i variants en català entre els s. XIV i XV. El sinònim *salpicar* (i *salpiscar*) i el tipus *esquitar*, de sentit connectat i més expressiu, degueren ajudar a fer retrocedir l’ús de *salpuscar*. Es feia servir almenys en tres accepcions (amb tres patrons sintàctics diferents; cf. *supra* (I), (II) i (III)), la tercera de les quals provenia d’una projecció metafòrica.

c) La variant catalana *salbuscar* podria explicar-se per la influència de *busca* ‘partícula’, ‘gota petita d’aigua’ (cf. *busquejar*, *fer buquestes* ‘ploure o nevar finament’ (la Marina, l’Alcoià-Comtat, País Valencià)).

d) L’ús combinat dels corpus textuais antics i contemporanis, de la geolingüística, de la semàntica diacrònica i de la lingüística comparada pot ajudar a fer llum sobre parcel·les de la història del lèxic fins ara no del tot resoltes.

e) El lèxic bàsic d’una llengua, entès com el vocabulari més freqüent i necessari per a la comunicació quotidiana, pot haver experimentat canvis profunds i fins i tot sorprenents. Ací hem obert una petita finestra sobre els mots que expressen la noció de [DISPERSAR UN LÍQUID]; aquest aproximació s’ha de completar amb l’estudi d’almenys *salpicar*, *salpiscar* i *esquitar*, *-itxar*.

Bibliografia

- Adams, E. (1913) *Word-formation in provençal*, Nova York, University of Michigan.
- ALF = Guilleron, J & Edmont, E. (1902-14) *Atlas linguistique de la France*, Bologne, Forni. URL: <http://lig-tdcge.imag.fr/cartodialect3/>. Darrer accés: 09-12-2018.
- Apici, M. G., *De re coquinaria*, ed. de Gómez Pallarès, J., Barcelona, Fundació Bernat Metge 1990,
- Arnaud, F. & Morin, G. (1920) *Le langage de la vallee Barcelonnette*, París, Librairie Ancienne Honoré Champion.
- Batllori, M. (1993) *De l'edat mitjana*, València, Tres i Quatre.
- Bellati, F. (1996) *Poesie milanese*, ed. de Marchi, P. de, Milà, All'insegna del pesce d'Oro di Vanni Scheiwiller.
- Bíblia del segle XIV. Èxode. Levític*, transcripció a cura de Jaume Riera i Sans, amb aparats crítics, notes i glossari a cura de P. Casanellas i Bassols i estudi introductori d'A. Puig i Tàrrach, Barcelona, Associació Bíblica de Catalunya & Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2004.
- Camps i Clemente, M. & Camps i Surroca, M. (1998) *La pesta del segle XV a Catalunya*, Lleida, Universitat de Lleida & Ajuntament d'Alcarràs.
- Cànon d'Avicenna* = Cerdà, C. & Casanova, E. (eds.) (2018) *Cànon d'Avicenna*, edició per al CICA.
- Casanova, E. (2009) “El Canon d'Avicenna, text escrit en català i/o en occità?”, dins *La voix occitane. Actes du VIIIe Congrès de l'Association internationale d'études occitanes: Bordeaux, 12-17 octobre 2005*. (Vol. 1-2), Pessac, Presses universitaires de Bordeaux Casanova, pp. 89-104.
- Casas, C. de las (1591 [1570]) *Vocabulario de las dos lenguas toscana y castellana*, Venècia, Damian Zenaro.
- CICA = *Corpus Informatitzat del Català Antic*, J. Torruella (Dir.), amb M. Pérez Saldanya i J. Martines; selecció de textos de V. Martines; URL: <http://lexicon.uab.cat/cica>. Darrer accés: 09-12-2018.
- CIMTAC = *Corpus Informatitzat Multilingüe de Textos Antics i Contemporanis*; Martines, J. & Martines, V. (dirs.), Antolí, J. & Sánchez, E. (coodirs.), Alacant, Universitat d'Alacant/ISIC-IVITRA. Darrer accés: 09-12-2018.
- CIVAL = *Corpus Informatitzat del Valencià*, Acadèmia Valenciana de la Llengua. URL: <http://cival.avl.gva.es/cival/buscadord.jsp>. Darrer accés: 09-12-2018.
- CORDE = Real Academia de la Lengua, *Corpus diacrónico del español*; URL: <http://www.rae.es/>. Darrer accés: 09-12-2018.
- CTILC = *Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana*. IEC. Joaquim Rafel (dir.). URL: <http://ctilc.iec.cat/>. <https://dlc.iec.cat/>. Darrer accés: 09-12-2018.
- DAlibèrt = Alibèrt, L. (1966) *Dictionnaire Occitan-Français d'après les parlers languedociens*, Tolosa de Llenguadoc, Institut d'Estudis Occitans.

- DAvril* = Abvril, J. T. (1839) *Dictionnaire Provençal-Français*, Apt, Edouard Cartier, Imprimeur-Libraire
- DCantalausa* = de Cantalausa, J. (2002) *Diccionari general occitan*, Rodez, Edicions Cultura d’Oc.
- DCVB* = Alcover, A. M. & de Borja Moll, A. (1930-1962) *Diccionari català-valencià-balear*, Palma, Moll.
- DDLC* = *Diccionari descriptiu de la llengua catalana*. Joaquim Rafel (dir.) (1985). Barcelona: Institut d’Estudis Catalans. URL: <http://dcc.iec.cat/ddlc/index.asp>. Darrer accés: 06-12-2018.
- DECat* = Coromines, J. (1983-91) *Diccionari Etimològic Complementari de la Llengua Catalana*, Barcelona, Curial.
- DECH* = Coromines J. & Pascual, J. A. (1987-91) *Diccionario Crítico Etimológico Castellano e Hispánico*, Madrid, Gredos.
- DHonorat* = Honorat, S. J. (1846-1847) *Dictionnaire provençal-français ou, Dictionnaire de langue d’oc ancienne et moderne*, Digne, Repos, Imprimeur-Libraire-éditeur.
- Diccionari general de la lenga occitana*, Academia Occitana (2008-2016), URL: <http://www.academiaoccitana.eu/diccionari/DGLO.pdf>. Darrer accés: 09-12-2018.
- DIEC2* = Institut d’Estudis Catalans (2007) *Diccionari de la llengua catalana*, Barcelona, IEC. URL: <https://dlc.iec.cat/> Darrer accés: 09-12-2018.
- Dizionario classico di medicina interna ed esterna*, vol. 35, Venècia, Giuseppe Antonelli Editore, 1837.
- DLevy* = Levy, E. (1909) *Petit dictionnaire provençal-français*. Heidelberg [Ed. facsímil de Culture Provençale et Méridionale, Marcel Petit, Raphèle-les-Arles, 1980]
- DLewis* = Lewis, C. T. & Short, C. (1879) *A Latin Dictionary*, Oxford, Oxford University Press. <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/>. Darrer accés: 09-12-2018.
- DMilanese* = Cherubini, F. (1814) *Vocabolario milanese-italiano*, I i II, Milà, Della Stamperia Reale.
- DMistral* = Mistral, F. (1878-1886) *Lou Tresor dóu Felibrige ou Dictionnaire Provençal-Français*, Ais de Provença, Delagrave.
- DNV* = Acadèmia Valenciana de la Llengua (2014) *Diccionari normatiu valencià*. URL: <http://www.avl.gva.es/lexicval/> Darrer accés: 08-12-2018
- DPalay* = Palay, S. (1991) *Dictionnaire du béarnais et du gascon modernes (Bassin Aquitain)*, París, Éditions du Centre National de la Recherche Scientifique.
- DPavese* = Gambini, C. (1850) *Vocabulariù pavese-italiano ed italianù-pavese*, Pavia, Tipografia Fusi e Comp.
- DPiat* = Piat, L. (1894) *Dictionnaire français-occitanien*, 1 i 2, Montpellier, Imprimerie Centrale du Midi.
- DPichot* = de Fourvières, X. (1902) *Lou Pichot Tresor: dictionnaire provençal-français & français-provençal*, Avinyó, J. Roumanille.

- DPiemontese* = Balli, C. (1830) *Dizionario piemontese italiano, latino e francese*, Carmagnola, Dalla tipografia di Pietro Barbié.
- DQueyras* = Chabrand, J. A. & de Rochas d’Aiglun, A. (1877) *Patois des Alpes cottiennes et en particulier du Queyras*, Grenoble/ Paris.
- DRaynouard* = Raynouard, F. (1842) *Lexique roman ou dictionnaire de la langue des troubadours comparés avec les autres langues de l’Europe latine*, Paris, Chez Silvestre, Libraire.
- DSauvages* = Sauvages, B. de (1820) *Dictionnaire languedocien-français*, 1 i 2, Alais, Chez J. Martin, Imprimeur-Libraire, Grand Rue.
- DTCA* = *Diccionari de textos catalans antics*. URL: <http://www.ub.edu/diccionari-dtca/> Darrer accés: 09-12-2018.
- DTommaseo* = Tommaseo, N. (1871) *Dizionario della lingua italiana*, vol. 3, Torí/ Nàpols, Unione Tipografico-editrice Torinese.
- DTreccani* = *Vocabolario Treccani*. URL: <http://www.treccani.it/> Darrer accés: 12-08-2018
- Durliat, M. (1962) *L’art dans le royaume de Majorque: les débuts de l’art gothique en Roussillon, en Cerdagne et aux Baléares*, Paris, Privat.
- DVayssier* = Vayssier, A. (1879) *Dictionnaire patois-français du département de l’Aveyron*, Rodez, Sociétés des Lettres, Sciences et Arts de l’Aveyron.
- Enciclopèdia d’Eivissa i Formentera*, Consell d’Eivissa, 2018. URL: <http://www.eeif.es/index.asp>. Darrer accés: 06-12-2018.
- FEW* = Wartburg, W. (1922-69) *Französisches Etymologisches Wörterbuch*, Basilea, De Gruyter.
- Floret, B. (1866) *La Bourrido Agatenco de B. Floret d’Agte*, Montpellier, Imprimariè Typografico de Gras.
- “Fougasso mentounasco”, URL: <http://getmodeseicot.wixsite.com/notreecoleprovençal/-foug>. Darrer accés: 06-12-2018.
- Fuster, J. (2002) “Correspondència inèdita”, *L’Espill*, 10, pp. 166-190.
- Garnier, J. (2007) “L’aubricot d’Apicius”, *Prouvenço aro*, 223, p. 11.
- Gavot, J. (1998) *Grabié Bernard. Pouèto-Escrivan majourau e Baile dóu Felibrige (1882-1854)*, Niça, Centre International de l’Écrit en Langue d’Oc.
- Gret, S. (1977) *Vocabulari de Sant Vicent Ferrer*, Barcelona, Dalmau.
- Klingebie, K. (1989) *Noun + Verb Compounding in Western Romance*, Berkeley & Los Angeles & London, University of California Press.
- Martin, C. (1910) *La pichouno patrio: (sujet impoussa au Councours dei felibre de Parisy seissien proso). Obro en parladuro larenco qu’a davera joio*, [S.I.].

- Martines, J. (en premsa) “General lexicon”, dins Argenter, J. & Lüdtke, J. (eds.) *Manual of Catalan Linguistics*, Berlín, Walter de Gruyter.
- Maurin, J. P. (2006) “Nouostre ourizoun”, Châteauneuf. La lettere du maire INFO, desembre.
- «Merinjano façoun Pizza», *Le Petit Molois*, 41, 2017, p. 4.
- Moll, A. (1957) “Sufijos nominales y adjetivales en ibicenco”, *Revista de filología espanyola*, 41, pp. 341-371.
- Morris, L. (2005) *El evangelio según Juan*, vol. 2, Capellades, Editorial Clie.
- Ottavi, E & Marescalchi, A. (1897) *Vade-mecum del commerciante di uve e di vini in Italia*, Casale, C. Cassone.
- Pasquali, G. (1994) “Il mosto, la vinaccia, il torchio, dall’alto al basso Medioevo: ricerca della qualità o del massimo rendimento?”, dins Gaulin, J. (ed.) *Dalla Vite Al Vino: Fonti E Problemi Della Vitivinicoltura Italiana Medievalepusca*, Bolonya, Clueb, pp. 39-58.
- Pichoto Comargo. *Cultura e tradicioun*, URL: <http://www.pichoto-camargo.fr/notre-culture/litterature/le-provencal/la-lengo/>. Darrer accés: 06-12-2018)
- Plaute, T. M., *Miles Gloriosus*, ed. de Leo, F., *Plautinische Forschungen zur Kritik und Geschichte der Komödie*, Berlín, Weidman, 1912.
- Plinius Secundus, C., *Naturalis historiae*, edició de K. F. T. Mayhoff, Karl Friedrich Theodor, Lipsiae, Leipzig, 1875. URL: http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Pliny_the_Elder/home.html. Darrer accés: 06-12-2018.
- Pous, R. M. (1999) “Coume èro bluio, ma mar...”, *Prouvènço*, 33, p. 24.
- Raccolta ufficiale delle leggi e dei decreti del Regno d’Italia*, vol.17, Torí, Dalla Stamperia Reale, 1866.
- REW = Meyer-Lübke, W. (1911-1920) *Romanisches Etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg, Universitätsverlag Winter.
- Rocheude, H. P. de (1819) *Essai d’un glossaire occitanien, pour servir a l’intelligence des poesies des troubadours*, Tolosa de Llenguadoc, Chez Benichet Cadet, Imprimeur-Libraire.
- Ronjat, J. (1937) *Grammaire istorique des parlers provençaux modernes*, vol. 3, Montpellier, Société des Langues Romanes.
- Schnackenburg, R. (1980) *El evangelio según San Juan*, vol. 3, Barcelona, Herder Editorial.
- Schutz, A. H. (1945) *The Romance of Daude de Pradas, called Dels anzels cassadors*, Columbus, Ohio State University Press.
- Sermons* = Ferrer, V. *Sermons*, ed. de Gret Schib, Barcelona, Barcino, 1975 (III), 1977 (IV), 1984 (V), 1988 (VI).
- Sichère, J. P. (2009) *Lou camin percoula*, Avinyó, Lou Flourege prouvençal.

- Testa, P. D. (2011) “Lei 4 Sant de glaço de Prouvenço”, URL: <http://lexiqueprovençal.com/index.php5?page=poemes&ID=1055>. Darrer accés: 09-12-2018.
- THESOC = *Thesaurus occitan (Thesoc)*. Base de données linguistiques, Universitat de Niça. URL: <http://thesaurus.unice.fr/credit.html>. Darrer accés: 06-12-218.
- Thomas, A. (1905) “Gloses provençales inédites tirées d’un ms. des Derivationes d’Ugucio de Pise”, *Romania*, 134, pp. 177-205.
- TLIO = *Tesoro della lingua Italiana delle Origini*, URL: <http://tlio.ovc.cnr.it/TLIO/>. Darrer accés: 08-12-2018.
- Vidal Beneito, T. (1998a) “El paisatge rural de l’illa de Menorca”, *Revista de Geografia*, 32-33, pp. 23-44.
- Vidal Beneito, T. (1998b) “La humanització de la Menorca de Migjorn”, dins Fornós, J. J. *et al.* (coords.), *Història natural del Migjorn de Menorca: el medi físic i l’influx humà*, Mallorca, Societat d’Història Natural de les Balears, pp. 361-378.